

УДК 94:323.1(100)

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ МАКЕДОНСЬКОГО НАРОДУ ОСТАННЬОЇ ТРЕТИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ЗА ОЦІНКОЮ СТРЕЛЬЧУК Н.В.

Песоцький М.М.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті досліджено місце і роль національно-визвольного руху в історії македонського народу останньої третини XIX – початку XX ст. За основу дослідження взято критично-аналітичну оцінку історика – Н. Стрельчук. Системно висвітлюються соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток Македонії у другій половині XIX ст., історичні передумови появи національно-визвольного руху македонського народу, створення Македонської Революційної Організації (1893 р.) та її боротьба із внутрішнім та зовнішнім верховізмом. Найвищим проявом македонського національно-визвольного руху стало Ілїнденське повстання (1903 р.), та проголошення Крушевської республіки (1903 р.). У ході дослідження проаналізовано протистояння «лівих» та «правих» сил македонського національно-визвольного руху.

Ключові слова: Македонія, національно-визвольний рух, верховізм, Ілїнденське повстання, Крушевська республіка, Н. Стрельчук.

Постановка проблеми. Балканський півострів нерідко називали пороховою бочкою Європи, адже вигідне географічне розташування привертало до себе увагу провідних європейських держав, що хотіли поширити свій вплив на стратегічно важливі території суходолу та акваторії Чорного, Егейського, Іонічного, Адріатичного і Мармурового морів. Остання третина XIX ст. характеризується масштабними внутрішньополітичними змінами усередині країн балканського півострова, що курсуючи загальноєвропейській тенденції національного самовизначення після «Весни народів» почали боротьбу за свою самостійність. Одним з народів, що боролися за свою ідентифікацію був македонський. Подібно до українців, македонці у другій половині XIX ст. після багатостолітньої відсутності власної держави почали шукати шляхи самоідентифікації та суверенності своєї нації та держави. Національна ідея формувалася шляхом збройних сутичок та повстань проти існуючих форм влади, які часто ставали причиною не лише внутрішніх, а й міжнародних конфліктів. Загалом можна провести паралель між македонським та українським національно-визвольним рухом, адже країни, що у різні часи приєднували до себе частини македонської території насамперед нищили мову, культуру та історію, тим самим позиціонуючи македонський народ як різні малочисельні етноси, що проживали на певній території і не могли самостійно вирішувати своєї долі. Незважаючи на це, процес національного відродження, розпочався в 70-х роках XIX ст. набув форми національно-визвольного руху що у кінцевому результаті привело до здобуття Македонією незалежності.

Метою нашого дослідження є аналіз погляду історика на національно-визвольні змагання македонського народу останньої третини XIX – першої чверті XX ст. Фахову критичну оцінку подій національно-визвольних змагань серед країн балканського півострову на прикладі Македонії робить Наталя Василівна Стрельчук – доцент кафедри політології та державного управління факультет історії політології та міжнародних відносин ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Маючи більш як 20 років досліджень політичної історії Македонії, серед причин складної політичної ситуації країни

кінця XIX – початку XX ст., що суттєво ускладнювала здобуття незалежності та суверенітету виділяє: тісний зв'язок македонського питання із загальною ситуацією в Європі та у світі, протиріччя між європейськими та балканськими країнами і взаємні територіальні претензії, незацікавленість європейських держав та найближчих сусідів Македонії (Греції, Болгарії, Сербії) [11, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність запропонованого дослідження пов'язана з глибоким аналізом, оцінкою та врахуванням історичного досвіду показаного Н.В. Стрельчук для вірного розуміння тих процесів, що відбуваються сьогодні на Південному сході України. Історія македонського національно визвольного руху та становлення незалежної Македонської держави висвітлена також у працях: М. Апостольськи [1], В. Бурбиги [2], О. Гуриної [3], [4], І. Козьменка [5], Є. Кривочуприна [6], А. Сквознікова [8], К. Струкової [12], В. Чорнія [13], [14].

Визначаючи історичні передумови виникнення національно-визвольного руху у Македонії, Н.В. Стрельчук зазначає, що Поява на історичній арені у другій половині XIX ст. визвольного руху македонського народу співпали з важливими змінами у внутрішньому житті Османської імперії та із початком нової епохи розвитку народів Південно-Східної Європи [11, с. 11].

Виклад основного матеріалу дослідження. Після російсько-турецької війни 1877-1878 рр. за Сан-Стефанським перемілінарним Мирним договором, більша частина Македонії увійшла до складу болгарського автономного князівства. Берлінський конгрес 1878 р. зменшив кордони Болгарії, поділивши її на дві частини: територія між Дунаєм і Балканами стала автономним князівством, а південна Болгарія під іменем Східної Румелії отримала адміністративну автономію. Македонія залишилась у складі Османської імперії із турецьким обіцянками п. 23 договору про введення на території реформ [7]. Як зауважує Н.В. Стрельчук, несправедливі до македонців рішення Берлінського конгресу та ослаблення Османської імперії після війни з Росією спонукало майже все поліетнічне населення Македонії взяти участь у визвольній боротьбі проти гніту Наймасовішим і найпоєднанішим став

рух македонців-слов'ян, які складали більшість населення Македонії. Найяскравішими сторінками боротьби македонського народу проти турецького гніту у другій половині XIX ст. стали події Разловечьського (1876 р.) та Кресненського (1878-1879 рр.) повстань [10, с. 76]. Такі прояви національного македонського руху, заходи спрямовані на пробудження національної свідомості гальмувалися децентралізаторською політикою сусідських країн – Болгарії, Греції, Сербії. Наслідком цього стало формування національної об'єднавчої ідеї у колі молодих македонських інтелектуалів – представників студентства та інтелігенції, яка мала значний вплив на селянство [10, с. 77]. Найболючішими питаннями, які стояли в цей період перед «македонськими будите лями» були: релігійне (вимога церковного богослужіння національною мовою та відновлення незалежності Охридського архієпископства) та мовне (вимога викладання в школах рідною мовою і боротьба за визнання македонської мови), так як ці питання тісно перепліталися із соціальними – боротьбою проти гноблення з боку турецьких феодалів та державних чиновників [5, с. 135].

Саме представники національно-свідомих верств населення стали ініціаторами створення Македонської Революційної Організації (МРО) у 1893 р. Аналізуючи ці події Н.В. Стрельчук, опираючись на періодизацію видатного чеського історика і політолога М. Гроха класифікує цей період як «академічний» (фаза «А») – певна етнічно-національна спільнота стає предметом уваги дослідників-етнографів, мовознавців, фольклористів. Тут дослідники накопичують відомості про матеріальну і духовну культуру конкретного народу. Вони збирають і публікують народні пісні та легенди, досліджують прислів'я, вивчають релігійні вірування, звичаї й обряди народу, складають словники, досліджують історію [11, с. 12]. Пояснюючи вибір саме такої класифікації Наталя Василівна зауважує: «Своєрідність македонського національного руху у другій половині XIX ст. полягала в тому, що він був спрямований не лише проти турецького гніту, але і проти націоналістичної пропаганди сусідніх країн. Утворення сусідніх молодих балканських держав на перших порах було одним із позитивних факторів, які мали вплив на його становлення. Македонці брали участь у визвольній боротьбі сербів, болгар, чорногорців, греків. Розкол у союзі балканських християн у боротьбі проти турецького ярма з'явився із створенням Болгарської екзархії (1870 р.), коли розпочинається боротьба між нею та Цареградською патріархією, а пізніше до цієї боротьби приєднується і Сербія. У фазі «А» лідерами македонського національно-визвольного руху були вчителі та православні священники, які робили все, щоб залучити до руху якнайбільше селян» [11, с. 13].

Таким чином, македонський народ був змушений боротися на два фронти: проти турецького рабства і проти своїх сусідів, які своїми діями посягли сумнів і недовіру до себе.

Новий етап македонського національно-визвольного руху припадає на початок 1890-х рр. У 1893 р. на зібранні в Салоніках Хрісто Татарчев, Іван Хаджиніколов, Петро Попарсов, Христо Батанджієв, Андрій Дімітров і Даме Груєв ство-

рили Македонську революційну організацію, що дозволило активізувати роль Македонії, як активного національно-політичного суб'єкта на політичній арені Балканського півострова [10, с. 33].

Статут МРО передбачав здобуття Македонією автономії у складі Османської імперії, такі положення знайшли підтримку у стані македонських соціалістів та про македонських болгарських організацій, що хотіли об'єднання Болгарії та Македонії. Разом з тим активна пропагандистська антиекзархистська політика знайшла широку підтримку серед македонського населення, яке під впливом націоналістичних гасел почало розуміти та боротися з негативними впливами Екзархії у розвитку македонських освіти та культури [1, с. 302].

Наростання націоналістичних настроїв в середині македонського суспільства під впливом МРО занепокоїли уряди сусідніх країн. Перспектива унеможливлення планів поділу Македонії спонукала Грецію, Болгарію, Сербію та Османську імперію шукати дієві способи боротьби проти МРО.

Оцінюючи політичну ситуацію та розвиток політичних настроїв македонців наприкінці XIX ст., Н. В. Стрельчук відзначає паралельну до МРО появу на території Болгарії легальних «македонських» організацій про болгарського спрямовання, які у березні 1895 р. об'єдналися і проголосили створення Верховного Македонського Комітету (ВМК), очолив Т. Китанчев [5, с. 127]. Болгарський уряд активно допомагав у створенні ВМК, який поклав початок реакційній течії у македонському національно-визвольному русі – верховізму [5, с. 127]. Верховісти вважали, що революційна діяльність повинна спонукати Європу до активних дій у справі введення реформ у Македонії, а боротьба за автономію Македонії, є нічим іншим, як етапом на шляху приєднання Македонії до Болгарії. Діяльність болгарських націоналістичних організацій і озброєних чет, які намагаються підкорити македонський національно-визвольний рух інтересам болгарської держави, значно ускладнила ситуацію у Македонії. Таким чином, згідно класифікації Гроха, можна вважати, що на початку XX ст. македонський національно-визвольний рух поступово переходить у фазу «В», тобто відбувається його політизація. Програмні вимоги МРО набули більш чітких формулювань, серед яких: «політична автономія Македонії» та «Македонія для македонців» [11, с. 14].

Антитурецький рух у Македонії набував масовості. У 1898-1903 рр. відбулося понад 400 збройних сутичок між македонськими націоналістами та реакційними турецькими військами. Ситуація, що склалася була вкрай нестабільною. У квітні 1903 р. студенти-анархісти Солунської болгарської гімназії організували ряд терактів у Салоніках, метою яких було привертання уваги міжнародної спільноти до утиски прав македонського населення Османською адміністрацією. Відповіддю влади стали акції залякування проведені проти болгар в Салоніках та Бітолі [10, с. 49].

Болгарські націоналісти Д. Груєв, Б. Саратов, А. Лозанцев утворили у Бітолі головний штаб округу. Після довгих дебатів було прийнято рішення – повстання буде загальним. Такий хід подій не став несподіванкою для турецької влади. Порто мала досить інформації про підготов-

ку і початок повстання і всім своїм поліцейським, судовим, військовим апаратом готувалася до боротьби із слабо озброєними повстанцями [1, с. 315].

15(28) липня головний штаб Другого революційного округу звернувся до Македонії із закликами почати повстання 20 липня – в Ільїн день, так розпочалася кровопролитна боротьба. Описуючи ці події, російський консул в Бітолі О. Ростовський повідомляв: «Все населення з нетерпінням чекало 20 липня, яке пройшло спокійно, але в ніч на 21 інсургенти перерізали всі телефонні дроти, як урядові, так і залізничні... Дороги шосейні зруйновано мости зірвано, і інсургенти не дозволяють проїздити. Багато хат на дорогах спалено... Місто Крушево, виключно християнське, зайнято інсургентами [15, с. 122]. 2 серпня 1903 р. Висока Порта через розмах боротьби була змушена поставити до відома великі європейські держави про початок повстання висвітлюючи його як антимусульманське та про болгарське [15, с. 122].

4 серпня у Крушево повстанці провели вибори і організували революційну владу. Нова влада у Крушево турбувалась про збір і вивезення врожаю, про охорону здоров'я та гігієни населення, відкрила пекарні, організувала комісію із збору коштів на основні потреби населення та ін. 6 серпня урядом республіки було видано маніфест, який закликав все населення Македонії (включно з албанцями і турками) переступити через етнічні та релігійні відмінності та приєднатися до боротьби з тиранією султана. Фактично «Крушевський маніфест» став найбільш відомим та значимим документом короткочасного існування Крушевської республіки. 10 серпня Закордонне представництво ВМОРО у Софії передало іноземним місіям «Декларацію Внутрішньої організації до великих сил». Її основу складала вимога призначити одного губернатора-християнина, який ніколи не належав до османської верхівки і який би не залежав від Високої і Порти. Також пропонувалося зведення міжнародного контролю на постійній колективній основі з широкими правами на санкції. Ці вимоги в основному були ідентичні пункту 23 Берлінського договору 1878 р. – надання автономного статусу за зразком Кіпру [10, с. 33].

Турецька адміністрація зосередивши значні сили регулярних військ (близько 6000) у м. Костурі, 10 серпня розпочали жорстокі репресії проти мирних жителів. 12 серпня 1903 р. після декілька годинного обстрілу міста увірвалися до околиць Крушево, яке невдовзі було зрівняне з землею. Н.В. Стрельчук зазначає, що македонські повстанці попри нерівні сили самовіддано вступали у бій з турками зі словами: «Клянусь перед Богом і перед світлою пам'яттю героїв, які хоробро загинули за свободу Македонії, що власної волі вступаю в ряди добровольців, служитиму чесно і вірно виконуватиму накази моїх командирів. Клятву я підкріплюю, цілуючи знамено, під якими клянуся хоробро битися і загинути за свободу моєї малої Батьківщини – Македонії. Амінь!» [10, с. 42]. Оцінюючи стан македонського національно-визвольного руху після придушення Ілїнденського повстання та падіння Крушевської республіки Н. Стрельчук зауважує, що позиції ВМОРО значно похитнулися. Зокрема, з Охрид-

ського регіону майже все керівництво ВМОРО перебравлося до Софії, що мало своїм наслідком розвиток анархії у самій організації [10, с. 43].

Поразка Ілїнденського повстання фактично ввела македонський національно-визвольний рух у кризову стадію. У травні 1904 р. в с. Біла Водиця було зібрано регіональну нараду керівників (Г. Петров, П. Тошев, Д. Груєв, Х. Узунов), які обговорили шляхи поліпшення ситуації. Найбільш гостро суперечки точились навколо принципу демократичного централізму та визначенні цілей руху, де представники лівих поглядів виявились у більшості. Це дало змогу прийняти важливі рішення з організаційних і тактичних питань. Взимку 1904-1905 рр. Х. Узунов і П. Христов розробили статут для сільської міліції та чет, інструкції з проведення судових засідань у містах і селах Македонії, розмірковували над перспективами подальшого культурного та перспективного розвитку регіону [9, с. 88].

На конгресі Скотської округи МРО (січень 1905 р.) вперше говорилося про необхідність висунення економічних вимог та обов'язкову початкову освіту, але для подальшого розвитку ВМОРО найбільше значення мали рішення другого Солунського окружного конгресу (серпень 1905 р.), який розглянув цілий ряд важливих питань, як міжнародні гарантії македонської автономії, міжнародні аспекти, македонського питання, балканську пропаганду, розмежування з Екзархією, самостійність македонських церковно-шкільних громад, освіта, македонська національна свідомість, зміна структури організації, реорганізація четників, новий статут, центральне бюро, про статут законодавчого представництва організації та ін. У його рішеннях говорилося, що перед МРО стоїть два завдання: знищення турецької тиранії і боротьба за нове, вільне життя і наголошується, що до повстання слід звертатися лише як до крайньої міри [1, с. 323].

Переломним у діяльності ВМОРО став Загальний Рильський з'їзд (1905 р.) на якому делегати прийняли новий Статут і Правила ВМОРО, а також обрали нових членів ЦК: Д. Груєва, П. Тошева і Т. Попантонова, а до Закордонного представництва: Г. Петрова, Д. Стефанова і П. Попарсова [11, с. 14].

З'їзд звернувся з ультимативним листом до македонських верховістів, у якому вимагав від І. Цончева розпустити свою групу і припинити діяльність на території Македонії. Другий загальний з'їзд ВМОРО намагалися провести у січні 1907 р. але група верховістів напала на прибічників Я. Санданського, в інцидент втрутилась поліція. «Ліві» змушені були покинути Рильський монастир, щоб уникнути арешту. «Праві» після цих подій зразу ж зібрали нараду у Кюстенділі, де прийняли документ під назвою «Рішення більшості делегатів загального конгресу Організації», де основні рішення Рильського з'їзду з 1905 р. практично були анульовані [10, с. 47].

Восени 1907 р. Б. Сарафанов, І. Гарванов, М. Даєв здійснили нову спробу ліквідації лідера «лівих» Я. Санданські. Змова була викрита членами ВМОРО у Серському окрузі. У «Відкритому листі окружного комітету Серського революційного округу, підписаному у грудні 1907 р. Я. Санданськ Ч. Кантарджієвим, А. А. Буйновим,

Скрижеські, говорилося, що організація витрачає свої сили і енергію на міжусобиці і зведення особистих рахунків. У листі аналізується діяльність Гарванова і Сарафанова, які з допомогою отриманих від болгарського уряду грошей майстерно поширювали свій вплив у Македонії, інспірували виключення болгарських чет у чети ВМРО. «Крім цього, – говорилося в листі Гарванов і Сарафанов докладали всіх зусиль для знищення непідкупних діячів організації, які мали досить свідомості протистояти їх злочинним діям». Загальний з'їзд, на основі рішень і документів Серського революційного округу, 10 жовтня 1907 р. засудив до смертної кари Б. Сарафанова, І. Гарваного і М. Даєва. Виконання вироку було покладено на Т. Паніца. 27 листопада 1907 р. смертні вироки були виконані і по відношенню до Сарафанова і Гарваного. З цього приводу у листі повідомлялося «Б. Сарафанов, І. Гарванов, М. Даєв були діячами. Організація має право поступити з ними за своїми законами. Відповідно, на наш погляд, цей акт не слід розглядати як акт помсти, чи злочинний акт...» [10, с. 63].

У другому «відкритому листі Округного комітету Серського революційного округу (грудень 1907 р.) говорилося, якщо організація хоче залишитись революційною організацією македонського народу, то вона не повинна керуватись інтересами інших, не піддаватись зовнішнім впливам. Після цих подій болгарська влада розпочала репресії проти діячів лівого крила ВМРО. Санданські і Паніца були оголошені розбійниками, а Петра Попарсова і Дімітра Стефанова «анархістами» і однаково шкідливими для Болгарської держави. Попарсов був заарештований, але проти нього не було доказів і болгарська поліція змушена була його відпустити [10, с. 91].

У березні 1908 р. «праві» зібрали з'їзд у Кюстенділі. На нього не були запрошені ні представники Серського революційного округу, ані члени ЦК та Закордонного представництва, обраних Рильському з'їзді 1905 р. Вбивство Гарванова і Сарафанова кваліфікувалось як «злочинська справа меншини що відділилась», а серські керівники були проголошені ворогами і були виключені з Організації [16, с. 68].

Напередодні молодотурецької революції на території Македонії діяли 154 збройні загони (74 болгарських, 35 грецьких, 41 албанських, 4 сербських). У 1907 р. в Македонії відбулось 133 зіткнення між турецькими та болгарськими четами, а також значна кількість міжусобних сутичок цих ворогуючих загонів [16, с. 68].

Оцінюючи розвиток македонського національно-визвольного руху на початку ХХ ст., Н. Стерльчук відзначає, що фактично Глінденське повстання змінило «статус-кво» Османської імперії. Крушевська республіка проголосила демократичні принципи і свободи і показала самобутність і прогресивність македонського національно-визвольного руху. Своім існуванням вона довела вірність поглядів лівого крила ма-

кедонського національно-визвольного руху, яке вважало, що тільки революційним шляхом можна досягнути повної політичної автономії і заперечувала прогнози верховів, які не вірили у звільнення Македонії власними силами і вимагали інтервенції ззовні. Створення Крушевської першої держави такого типу на Балканах, продемонструвало республіки політичну зрілість македонського національно-визвольного руху, готовність македонського народу йти на будь-які жертви в ім'я своєї національної державної незалежності [10, с. 69].

Османський уряд був змушений ввести на території Македонії реформи, однак це вирішило македонського питання. Найбільш активно ліві сили ВМРО після повстання діяли у Серському, Струмичькому та Бітольському революційних округах і мали загальнонародну підтримку. Після Рильського з'їзду (1905 р.) праві проболгарські діячі македонського національно-визвольного руху робили все для того, щоб МРО не відновила своєї діяльності на основі принципових рішень з'їзду і вже не приховували своєї основної мети – приєднати Македонію до Болгарії. Нелегально засилаючи у Македонію офіцерів для вивчення топографії, знайомства з населенням і умовами його життя, підготовки кадрів, які прийдуть на допомогу у відповідний момент, Болгарська влада намагалась завербувати окремих поміркованих членів Організації, наданням грошової допомоги, скомпрометувати частину керівників і таким чином здобути контроль над ВМРО. Ці дії болгарського двору, а також зростання збройної турецької та сербської пропаганди не лише загострювали кризу у ВМРО, а також завдали шкоди мирному населенню Македонії.

Висновки. Таким чином, активізація македонського національно-визвольного руху у другій половині ХІХ ст. мала на меті повалення османського режиму. Створена 1893 р. МРО виражала інтереси широких верств селянства, ремісників, дрібних торговців, національної інтелігенції. Стратегічною метою Організації проголошувалось здобуття політичної автономії Македонії. Період 1903-1907 рр. є найскладнішим у розвитку македонського національно-визвольного руху. Проголошення Крушевської республіки – першої держави такого типу на Балканах, продемонструвало політичну зрілість македонського національно-визвольного руху, готовність македонського народу йти на будь-які жертви в ім'я своєї національної і державної незалежності. Після повстання перед ВМРО постало три проблеми, які мали значення для її подальшої долі: необхідність власної внутрішньої демократизації, пошук нових форм боротьби і нових союзників. Становище у македонському національно-визвольному русі ускладнювалось також і тим, що балканські претенденти на «османську спадщину» продовжували організовувати свої «македонські» контролорганізації і військові чети, дії яких були направлені проти єдності македонського народу.

Список літератури:

1. Апостольски М. История македонского народа / М. Апостольски, Л. Любен – Скопье: Македонская академия наук и искусств, 1986. – 488 с.
2. Бурбыга В. Левые центристы о национально-революционном движении в Македонии (конец XIX – начало XX века) [Электронный ресурс] / В. Бурбыга, М. Лобанова. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/drzb/2009_3/Burbuga_Lobanova.pdf
3. Гуринова О. Вардарская Македония в геополитических планах Сербии в 1913-1915 гг. / О. Гуринова // Вісник Харківського національного університету. – «Історія». – 2008. – № 816.
4. Гуринова О. Раздел Македонии в 1912-1913 гг. / О. Гуринова // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – Харків, 2007. – Вип. 10.
5. Козьменко И. Рабочее и крестьянское движение. Внутренняя политика болгарской буржуазии / История Болгарии: в 2-х т. / Под ред. П. Третякова, С. Никитина, Н. Валева. – М.: Изд-во АН СССР, 1954. – Т. I. – С. 454-473.
6. Кривочуприн Е. Верховный македоно-одринский комитет и Внутренняя македоно-одринская революционная организация накануне Илинденского восстания (1901-1903) / Е. Кривочуприн // Вісник Харківського національного університету. – «Історія». – 2004. – № 633.
7. Международные отношения на Балканах, 1856-1878 гг. / [отв. ред. В. Н. Виноградов]. – М.: Наука, 1986. – 415 с.
8. Сквозников А. Македония в конце XIX – начале XX столетия: «яблоко раздора» на Балканах / А. Сквозников // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – Самара, 2007. – Т. 9. – № 2. 170 с.
9. Сохань П. Очерки истории украинско-болгарских связей / П. Сохань. – К.: «Наукова думка», 1976. – 291 с.
10. Стрельчук Н. Македонія: нарис історії національно-визвольного руху (остання третина XIX ст. – початок XX ст.) / Н. Стрельчук. – Чернівці: «Золоті литаври», 1999. – 120 с.
11. Стрельчук Н. Національно-визвольний рух у Македонії (остання третина XIX – 1919 р.): автореф. дис. канд. іст. наук: спец. 07.00.02. – Всесвітня історія / Н. Стрельчук. – Чернівці, 1999. – 21 с.
12. Струкова К. Общественно-политическое развитие Македонии в 50-70-е гг. XIX века / К. Струкова. – М., 2004.
13. Чорній В. Болгарія на початку XX ст. / В. Чорній // Проблеми слов'янознавства. – Львів, 1993. – Вип. 45.
14. Чорній В. Історія Болгарії / В. Чорній. – Львів, 2007.
15. История дипломатии: в 5 т. – М.: Госполитиздат, 1963. – Т. 2. Дипломатия в Новое Время. 1871-1914. – С. 122.
16. Шпилькова В. Младотурецкая революция 1908-1909 гг. / В. Шпилькова. – М.: «Наука», 1977. – С. 68.

Песоцкий М.Н.

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова

НАЦИОНАЛЬНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ МАКЕДОНСКОГО НАРОДА ПОСЛЕДНЕЙ ТРЕТИ XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА ПО ОЦЕНКЕ СТРЕЛЬЧУК Н.В.**Аннотация**

В статье исследовано место и роль национально-освободительного движения в истории македонского народа последней трети XIX – начале XX вв. В основе исследования лежит критическая и аналитическая оценка историка Н. Стрельчук. Показано социально-экономическое и общественно-политическое развитие Македонии во второй половине XIX в., Исторические предпосылки появления национально-освободительного движения македонского народа, появление Македонской Революционной Организации (1893 г.) и ее борьба с внутренним и внешним верховизмом. Высшим проявлением македонского национально-освободительного движения стало Илинденское восстание (1903 г.), и провозглашение Крушевской республики (1903 г.). В ходе исследования проанализированы противостояния «левых» и «правых» сил македонского национально-освободительного движения.

Ключевые слова: Македония, национально-освободительное движение, верховизм, илинденское восстание, Крушевская республика, Н. Стрельчук.

Pesotskiy M.N.

National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov

THE NATIONAL LIBERATION MOVEMENT IN MACEDONIA (THE LAST THIRD OF THE XIXth – EARLY XX CENTURY) ACCORDING STRELCHUK N.V.**Summary**

In the article Maxim Pesotskii «The National Liberation Movement in Macedonia (the last third of the XIXth – early XX century). According Strelchuk N.V. presented deals with researching place and role of the national liberation movement in the history of the Macedonian people in the last third of the XIXth cent. – early XX ct. The basis of the study is taken critical and analytical assessment historian – N. Strelchuk. Article showing the social-economic and social-political development of Macedonia in the 2nd half of the XIXth century, the historical prerequisites of the national liberation movement origin of the Macedonian people, the creation of the Macedonian Revolutionary Organization (1893) and its fight with internal and external «verhovizm», the Ilindean uprising (1903), the Crushev Republic (1903), the opposition of «left» and «right» movement forces, the struggle directed against division of Macedonia.

Keywords: Macedonia, national liberation movement, «verhovizm», the Ilindean uprising, the Crushev Republik, political autonomy, N. Strelchuk.